

ДІДЕНКО
Юлія Володимирівна –
кандидат геологічних наук,
учений секретар Науково-
видавничої ради НАН України

ЛІДЕР НАУКИ УКРАЇНИ – 2019. WEB OF SCIENCE AWARD

8 листопада 2019 р. у Великому конференц-залі Національної академії наук України відбулася урочиста церемонія вручення нагороди «Лідер науки України – 2019. Web of Science Award», якою було відзначено найвпливовіших українських учених, науково-дослідні установи та заклади вищої освіти, внесок яких у розвиток науки здобув, за даними наукометричної бази Web of Science, найбільше визнання світової наукової спільноти.

Напередодні всесвітнього Дня науки, 8 листопада 2019 р., відбулася урочиста церемонія нагородження премією «Лідер науки України – 2019. Web of Science Award». Цю відзнаку, засновану спільно компанією Clarivate Analytics, Національною академією наук України та Міністерством освіти і науки України, вручають найвпливовішим українським ученим та науковим організаціям України, яких визначають на основі показників у наукометричній базі даних Web of Science. Уперше премію було вручено наприкінці 2016 р., вдруге – у квітні 2018 р., і на нинішній, вже третій, церемонії представники компанії Clarivate Analytics назвали найбільш результативні протягом минулого року, за даними пошукової платформи Web of Science, вітчизняні наукові установи, заклади вищої освіти та окремих науковців.

Урочистостям передував змістовний семінар «Наука України: стан, перспективи, виклики», під час якого присутні мали можливість ознайомитися як з інформацією, особливо цікавою для молодих учених, так і з новими аналітичними даними, корисними для досвідчених дослідників та організаторів науки.

Відкрив захід перший заступник міністра освіти і науки України Ю.Ю. Полюхович. У своєму виступі він поділився власним досвідом щодо отримання закордонних грантів та розповів про особливості роботи в міжнародних наукових колективах. Як фахівець з писемності майя, він підкреслив, що певні наукометричні показники дуже важливі й для гуманітаріїв, а не лише для природничиків, оскільки є об'єктивними критеріями оцінювання результативності та ефективності наукової праці. Заступник міністра наголосив, що кожен науковець по-

Учасники церемонії вручення відзнаки «Лідер науки України – 2019. Web of Science Award»

винен мати можливість жити і працювати у своїй країні, відчувати підтримку з боку держави та суспільства, користуватися повагою колег та розумінням наукової спільноти. Він запевнив присутніх, що МОН України аж ніяк не є «супротивником» для учених, навпаки – Міністерство покликане сприяти їх діяльності. На переконання пана Ю.Ю. Полуховича, науковці це помітять одразу, як тільки запрацює на повну силу Національний фонд досліджень України, а також розроблений УкрІНТЕІ Український індекс наукового цитування. Адже саме тоді Україна зможе підтримувати своїх найкращих вчених. Однак і наука повинна давати результат, зокрема з таких найважливіших для українського суспільства питань, як чиста питна вода, сучасний транспорт, підвищення рівня життя.

Від Національної академії наук України присутніх привітав з майбутнім Днем науки віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік НАН України А.Г. Загородній. Він зазначив, що наука спроможна давати справді вагомий результат за умови належного забезпечення діяльності, передовсім наявності сучасної дослідно-лабораторної бази. В Україні наука зараз переживає не найкращі часи насамперед через значне недофінансування.

Тому необхідно збільшувати відсоток ВВП країни, виділений на науку. Водночас і наука має шукати інші джерела фінансування й шляхи ефективнішого розподілу коштів. Наприклад, на умовах конкурсного відбору, щоб фінансування могли отримати дійсно найкращі та найперспективніші. А відібрати найкращих можуть допомогти саме різноманітні інструменти компанії Clarivate Analytics. А.Г. Загородній висловив вдячність компанії не лише за підтримку й співпрацю з Академією та МОН України, а й за проведену роботу з відбору найцитованіших учених і найуспішніших наукових організацій та їх відзначення нагородою Web of Science Award.

Директор з продажів на ринках, що розвиваються, компанії Clarivate Analytics Нік Тернер (Nick Turner) розпочав свій виступ з привітання українською мовою. У його доповіді про ресурси Clarivate Analytics для розвитку науки в Україні було наведено багато цікавої інформації про компанію та її розвиток, збільшення кількості журналів і статей у базі Web of Science загалом та її українському сегменті зокрема. Значну увагу він приділив перспективам запровадження ініціативи відкритого доступу, а також розповів про порівняно новий ресурс компанії – Publons. Це відкрита верифікована загальносвітова база рецензентів, у якій на сьо-

Перший заступник міністра освіти і науки України Юрій Полохович

Віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України, академік НАН України Анатолій Загородній і директор з продажів на ринках, що розвиваються, компанії Clarivate Analytics Нік Тернер

Голова відділення освітніх програм на ринках, що розвиваються, компанії Clarivate Analytics Валентин Богоров

годні налічується вже понад 800 тис. науковців із різних країн.

Коротко доповівши про нові сервіси компанії для організаторів та очільників науки, пан Нік Тернер відзначив важливість відновлення інституту ISI як наукового центру Web of Science, основні дослідження якої нині спрямовано на аналіз викликів, пов'язаних із запровадженням Плану S.

Нік Тернер наголосив, що вважає надзвичайно перспективною співпрацю з Україною, свідченням чого є стрімке зростання кількості українських журналів та статей у Web of Science за останні роки: нині у базі їх налічується вже 81: 15 – у індексах Science Citation Index Expanded (SCIE) та Social Science Citation Index (SSCI) і 64 – у Emerging Source Citation Index (ESCI). При цьому він зазначив, що високі індекси цитування, як правило, мають статті, в яких висвітлено результати нових досліджень з чітко викладеними сучасними методиками, які можуть бути відтворені в будь-якій іншій, належним чином оснащений лабораторії світу.

Голова відділення освітніх програм на ринках, що розвиваються, компанії Clarivate Analytics В.Г. Богоров у своєму виступі «Web of Science: екосистема наукової інформації відкритого доступу» основну увагу приділив різним видам відкритого доступу і зростанню кількості відповідних публікацій у світі. Так, нещодавно було осучаснено пошукові інструменти Web of Science, і зараз за їх допомогою можна віднайти публікації відкритого доступу різних моделей, навіть ті, які тільки-но прийнято до друку зі статусом «відкритий доступ» (тобто стаття пройшла рецензування та редакційне опрацювання, але ще не опублікована). Нині Web of Science налічує близько 12 млн легально доступних відкритих публікацій. За період з 2002 р. (коли було проголошено Будапештську ініціативу) до 2018 р. кількість журналів «золотого» відкритого доступу у світі зросла в 33 рази – від 182 до більш як 4,5 тис. видань. Відповідно збільшилася і кількість статей. На сьогодні основним джерелом публікацій є Китай, стільки наукових статей не продукує жодна інша країна. Найвищі показ-

ники відкритості опублікованих наукових результатів мають Бразилія та інші держави Латинської Америки, майже 50 % свого контенту відкрили Нідерланди, понад 40 % – Польща та Угорщина.

В.Г. Богоров відзначив позитивну динаміку представлення у Web of Science українських публікацій: якщо у 2003 р. база містила лише одиниці статей з України, то за результатами 2018 р. їх було вже понад 5 тис. При цьому кількість статей у «золотому» відкритому доступі зросла від 5,3 до 38,8 %.

Пан В.Г. Богоров розповів також про нову можливість урахування цитувань наукових даних — масиви вихідних даних наукових статей, розміщені у репозиторіях Data Set та Data Citation Index, які опосередковано сприяють підвищенню цитування відповідних статей.

Голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій О.К. Колежук присвятив свій виступ ефективності української наукової системи у вітчизняному і міжнародному вимірах. Про це він говорив також на засіданні Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, яке відбулося 5 листопада 2019 р. Він продемонстрував невтішну статистику скорочення фінансування наукових досліджень в Україні і відповідного зменшення кількості науковців у державі. Так, від 2015 до 2018 р. чисельність науковців знизилася з 90 249 осіб до 57 650, при цьому практично незмінною залишилася кількість технічного (допоміжного) персоналу. Тому для підвищення рівня цитувань та досягнення високих рейтингів за наукометричними показниками вітчизняній науці потрібне ефективне реформування з одночасним збільшенням фінансування, розподіленого на грантових засадах. Це має сприяти підвищенню престижності наукової праці та поліпшенню іміджу науковців, позитивно вплинути на кадровий склад наукових і науково-технічних працівників і загалом дати новий імпульс розвитку науки. Якщо це не зробити зараз, за п'ять років, на думку О.К. Колежука, старшому поколінню науковців уже не буде кого навчати.

Голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій Олексій Колежук

Завідувач відділу сенсорної сигналізації Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України Нана Войтенко

Експерт з інформаційно-аналітичних ресурсів та навчання компанії Clarivate Analytics, науковий співробітник відділу сигнальних систем клітини Інституту молекулярної біології і генетики НАН України Ірина Тихонкова

Директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Ярослав Яцків

Директор Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України член-кореспондент НАН України Сергій Мосякін

Заступник директора Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України доктор біологічних наук Віталій Харченко

Цікаву і корисну для науковців-початківців лекцію виголосила завідувач відділу сенсорної сигналізації Інституту фізіології ім. О.О. Боггомольця НАН України Н.В. Войтенко, розповівши про можливості грантової підтримки в Україні. Однак, як зазначила вона, одного лише прагнення молодих науковців замало — необхідні системні заходи з боку держави, спрямовані на забезпечення можливостей для повноцінної грантової підтримки і, що найголовніше, не тільки отримання, а й виконання грантів в Україні.

Експерт з інформаційно-аналітичних ресурсів та навчання компанії Clarivate Analytics, науковий співробітник відділу сигнальних систем клітини Інституту молекулярної біології і генетики НАН України І.О. Тихонкова у доповіді «Наука України в дзеркалі Web of Science» розповіла про ресурси Clarivate Analytics і нагадала присутнім про європейську ініціативу відкритої науки, так званий План S та його десять головних принципів. Сенс цієї європейської ініціативи полягає в тому, що результати усіх наукових досліджень, профінансованих за рахунок грантів, наданих державами, національними чи європейськими фондами, мають бути оприлюднені тільки в журналах відкритого доступу або на відкритих інтернет-платформах. План передбачає, що роботу видавців оплачуватиме не читач, а автор. Однак доповідачка наголосила, що оплата за публікацію здійснюватиметься не власним коштом дослідника, а за рахунок фінансування, наданого на наукові дослідження. Вартість однієї публікації для автора експерти оцінюють у 3–10 тис. євро залежно від рейтингу та бізнес-моделі видання. Статистичні дані Web of Science щодо кількості документів у відкритому доступі демонструють тенденцію зростання — з 2002 до 2019 р. кількість статей у «золотому» відкритому доступі збільшилася у більш як 30 разів.

Планується, що ініціативу повною мірою буде реалізовано з 1 січня 2021 р., але ще не всі країни світу підписали угоду щодо приєднання до неї, зокрема План S не підтримали Сполучені Штати Америки.

Після короткої перерви захід продовжився церемонією нагородження Web of Science Award Ukraine 2019.

Наукові установи НАН України здобули перемогу в чотирьох із шести номінацій (загалом 18 лауреатів).

У номінації «Найпродуктивніша наукова установа» відзначено:

- Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України (підномінація «Фізика»);
- Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України (підномінація «Науки про матеріали»);
- Інститут радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України (підномінація «Інженерія»);

- Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України (підномінація «Математика»);

- Інститут молекулярної біології і генетики НАН України (підномінація «Хімія»);

- Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (підномінація «Науки про життя»).

Головну астрономічну обсерваторію НАН України, цитованість статей якої сягає 95%, відзначено як установу з найбільшою кількістю високоцитованих робіт; Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України — як наукову організацію з найбільшою кількістю наукових праць, опублікованих у співпраці із закордонними партнерами. Лідером за кількістю документів у відкритому доступі визнано Інститут ядерних досліджень НАН України.